

ACADEMIC SPECTRUM

2026-yil 2-son

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

ISSN

3093-9089

Вухоро - 2026

ACADEMIC SPECTRUM

Ilmiy-metodik jurnal
Научно методический журнал
Scientific and Methodical Journal

№ 2-Son 2026-yil

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy kommunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrdagi №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan

BOSH MUHARRIR:

Axmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li

Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A‘ZOLARI

Кулешов Валерий Владимирович - pedagogika fanlari doktori, professor
Rossiya Fanlar akademiyasining akademigi (Ukraina).

Andriyenko Yelena Vasilyevna - pedagogika fanlari doktori, professor
(Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Fizika, matematika, axborot va
texnologiya ta‘limi instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Romm Tatyana Aleksandrovna - pedagogika fanlari doktori, professor
(Novosibirsk davlat pedagogika universiteti Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta‘lim
instituti, Novosibirsk, Rossiya).

Olimov Shirinboy Sharofovich — pedagogika fanlari doktori, professor
(Buxoro davlat universiteti “Pedagogika” kafedrasini mudiri).

Zaripov Lochin Rustamovich - pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
(O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy
ta‘limni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot markazi, O‘quv-uslubiy faoliyatni
takomillashtirish boshqarma boshlig‘i).

Safarov Dilmurod Xalimovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
(Navoiy viloyati pedagogik mahorat markazi Akademik faoliyat bo‘yicha direktor
o‘rinbosari)

Nazarov Akmal Mardonovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
(Buxoro davlat universiteti Yoshlar masalalari va ma`naviy-ma`rifiy ishlar bo‘yicha
birinchi prorektor).

Rustamov Shavkat Shuhrat o‘g‘li - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
(Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini mudiri).

Ganjiyev Feruz Furqatovich - psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent
(Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini professori).

Ismatova Dilafruz Tuymuratovna - psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa
doktori (PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Muxlisov Sodiqjon Saidjonovich - pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), (Buxoro davlat universiteti “Axborot tizimlari va raqamli texnologiyalar
kafedrasini dotsenti).

Tilavov Muxtor Hasan o‘g‘li - psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
(PhD), (Buxoro davlat universiteti “Psixologiya” kafedrasini dotsenti).

Mas‘ul kotib:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li – Buxoro davlat universiteti
Psixologiya kafedrasini o‘qituvchisi

EDITOR-IN-CHIEF:

Akhmadov Nazirjon Rahmat o‘g‘li — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor.

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Valeriy Vladimirovich Kuleshov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Sciences (Ukraine).

Elena Vasilyevna Andrienko — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of Physics, Mathematics, Information and Technological Education, Novosibirsk, Russia).

Tatyana Aleksandrovna Romm — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Novosibirsk State Pedagogical University, Institute of History, Humanities and Social Education, Novosibirsk, Russia).

Shirinboy Sharofovich Olimov — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Bukhara State University, Head of the “Pedagogy” Department).

Lochin Rustamovich Zaripov — Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor (Research Center for the Development of Higher Education under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan, Head of the Department for Improvement of Educational and Methodological Activities).

Dilmurod Xalimovich Safarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Navoi Regional Center for Pedagogical Excellence, Deputy Director for Academic Affairs).

Akmal Mardonovich Nazarov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Professor (Bukhara State University, First Vice-Rector for Youth Affairs and Spiritual-Educational Work).

Shavkat Shuhrat o‘g‘li Rustamov — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Head of the “Psychology” Department).

Feruz Furqatovich Ganjiyev — Doctor of Psychological Sciences (DSc), Associate Professor (Bukhara State University, Professor of the “Psychology” Department).

Dilafroz Tuymuratovna Ismatova — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

Sodiqjon Saidjonovich Mukhlisov — Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Information Systems and Digital Technologies” Department).

Muxtor Hasan o‘g‘li Tilavov — Doctor of Philosophy (PhD) in Psychological Sciences, Associate Professor (Bukhara State University, “Psychology” Department).

EXECUTIVE SECRETARY:

Dehqonboyev Shohjahon Oybek o‘g‘li — Lecturer, Department of Psychology, Bukhara State University.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Ахмадов Назирджон Рахмат угли — доктор философии по психологии (PhD), доцент.

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Кулешов Валерий Владимирович — доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии наук (Украина).

Андрienко Елена Васильевна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт физики, математики, информационных и технологических наук, г. Новосибирск, Россия).

Ромм Татьяна Александровна — доктор педагогических наук, профессор (Новосибирский государственный педагогический университет, Институт истории, гуманитарных и социальных наук, г. Новосибирск, Россия).

Олимов Ширинбой Шарофович — доктор педагогических наук, профессор (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Педагогика»).

Зарипов Лочин Рустамович — доктор педагогических наук (DSc), профессор (Научно-исследовательский центр развития высшего образования при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан, начальник управления совершенствования учебно-методической деятельности).

Сафаров Дилмурод Халимович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Навоийский областной центр педагогического мастерства, заместитель директора по академической деятельности).

Назаров Акмал Мардонович — доктор психологических наук (DSc), профессор (Бухарский государственный университет, первый проректор по делам молодежи и духовно-просветительской работе).

Рустамов Шавкат Шухрат угли — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, заведующий кафедрой «Психология»).

Ганжиев Феруз Фуркатович — доктор психологических наук (DSc), доцент (Бухарский государственный университет, профессор кафедры «Психология»).

Исматова Дилафруз Туймуратовна — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

Мухлисов Содикжон Саиджонович — доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Информационные системы и цифровые технологии»).

Тилавов Мухтор Хасан угли — доктор философии (PhD) по психологическим наукам, доцент (Бухарский государственный университет, кафедра «Психология»).

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

Дехконбоев Шохжахон Ойбек угли — преподаватель кафедры «Психология» Бухарского государственного университета.

Umaraliyeva Hilola Fazliddin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika institute, Ijtimoiy fanlar kafedrasida stajyor-o‘qituvchisi

TALABALARNING KOMMUNIKATIV KOMPOTENTLIGI GURUHIY O‘ZARO TA‘SIR SAMARADORLIGINING PREDIKTORI SIFATIDA

Annotatsiya. Zamonaviy jamiyat universitet talabalariga yuqori talablarni qo‘yadi. Talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muhim kompetensiya – kommunikativ kompetentlik hisoblanadi. Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish masalalarining dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda insonlar bilan ishlaydigan mutaxassislarni tayyorlaydigan ta‘lim muassasalari soni keskin oshib bormoqda.

Kalit so‘zlar: ta‘lim jarayoni, kommunikativ kompetentlik, kompetensiya, ijtimoiy-psixologik trening, shaxs, individuallik, kasbiy faoliyatga tayyorgarlik.

Annotation: Modern society places high demands on university students. One of the key competencies for students’ future professional activity is communicative competence. The relevance of developing communicative competence among students lies in the fact that today the number of educational institutions preparing specialists who work with people is rapidly increasing.

Key words: educational process, communicative competence, competence, socio-psychological training, personality, individuality, preparation for professional activity.

Аннотация: Современное общество предъявляет высокие требования к студентам высших учебных заведений. Одной из важных компетенций в будущей профессиональной деятельности студентов является коммуникативная компетентность. Актуальность развития коммуникативной компетентности у студентов обусловлена тем, что в настоящее время резко возрастает количество образовательных учреждений, готовящих специалистов, работающих с людьми.

Ключевые слова: образовательный процесс, коммуникативная компетентность, компетенция, социально-психологический тренинг, личность, индивидуальность подготовка к профессиональной деятельности.

Kirish. Oliy ta‘lim muassasidagi ta‘lim jarayoni shunday tashkil etilishi kerakki, universitetni tamomlaganida talabaning kommunikativ kompetentligi shaxsiy sifat va kasbiy tavsif sifatida rivojlangan bo‘lsin. Inson muloqot subyekti bo‘lishi uchun bir qator tashqi sharoitlar va ichki shart-sharoitlar mavjud bo‘lishi zarur. Talabalik yoshi kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish uchun sezgir davr hisoblanadi. Ta‘lim-tarbiya jarayoni har bir talabaning shaxsiga yo‘naltirilishi lozim bo‘lib, kommunikativ kompetentlikni shakllantirish faoliyat – kognitiv, o‘yin, mehnat faoliyati bilan chambarchas bog‘liqdir.

Maqolada ta‘lim jarayonida talabalarni psixologik-pedagogik qo‘llab-quvvatlash dasturining samaradorligini aniqlash bo‘yicha eksperimental tadqiqot natijalari keltirilgan. Ushbu dasturda ta‘lim jarayonini tashkil etish, psixologlarning talabalar va o‘qituvchilar bilan ishlashi, treninglar, biznes-o‘yinlar muhim rol o‘ynaydi. Talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishdagi yordam ularning ijtimoiy intellektini oshirishga, shaxslararo muloqotdagi muammolarni amaliy yechishga, shuningdek, ushbu yosh davrda kuchaygan o‘zini anglash ehtiyojini amalga oshirishga qaratilishi lozim.

Ta‘limni isloh qilish yosh mutaxassislarni tayyorlash amaliyotida an‘anaviy ishlatiladigan yondashuvlarni qayta ko‘rib chiqishga majbur qilmoqda. Bu yosh mutaxassislarning shaxsiy-kasbiy rivojlanishini yanada maqsadli shakllantirish zarurati bilan bog‘liq bo‘lib, u professional muhitga moslashishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, universitet talabalarida kelajakdagi kasbiy faoliyatda talab qilinadigan turli kompetensiyalarni shakllantirishga e‘tibor qaratish zarurati aniq ko‘rinib turadi.

Mutaxassislarni tayyorlashda birinchi navbatdagi kompetensiyalar qatoriga kommunikativ kompetentlik kiradi, chunki u alohida shaxslar yoki guruhlar bilan muloqot asosida professional vazifalarni hal qilishga yordam beradi. Ushbu kompetensiyaning yo‘qligi yoki yetarlicha rivojlanmaganligi muvaffaqiyatsizlik holatlarining to‘planishiga olib keladi, kasbdan qoniqish

darajasini pasaytiradi va faoliyatga bo‘lgan motivatsiyani asta-sekin yo‘q qiladi. Natijada bunday salbiy effektlar professional rivojlanish jarayonining uzluksizligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi [1]. Kommunikativ kompetentlikning professional muvaffaqiyat bilan bevosita bog‘liqligi kelajakdagi mutaxassislar uchun uning yadrosini to‘liq shakllantirishni muhim qiladi, bu esa professional va shaxsiy o‘shishning keyingi bosqichlarini rejalashtirish uchun asos bo‘lishi mumkin [2].

Adabiyotlar tahlili. Talabalik yoshida kommunikativ kompetentlikni oshirish murakkab muloqot ko‘nikmalari va malakalarini egallashga, yangi ijtimoiy strukturalarda yetarlicha ko‘nikmalarni shakllantirishga, madaniy normalar, etik va muloqotdagi cheklovlarni bilishga, kommunikativ vositalarda orientatsiyani rivojlantirishga olib keladi. Bundan tashqari, uning rivojlanishi talabalarni muloqot qilinadigan vaziyatni ijtimoiy-psixologik jihatdan oldindan baholashga va o‘ziga xos kommunikativ vaziyatga tayangan holda muloqot jarayonini dasturlashga yordam beradi [3–5].

Ilmiy kontekstdagi “kommunikativ kompetentlik” tushunchasi (lotincha *competens* – “qobiliyatli”) birinchi marta ijtimoiy psixologiya sohasida ishlatilgan: bu ichki resurslar (bilim va ko‘nikmalar) mavjud bo‘lganda boshqalar bilan samarali aloqalarni o‘rnatish va qo‘llab-quvvatlash qobiliyatidir. Lug‘atlarda (S.I. Ojegov, T.F. Yefremova va boshq.) “kompetentlik” tushunchasi mustaqil semantik birlik sifatida ko‘pincha “ma‘lum bir bilim sohasini egallash darajasi” yoki “ma‘lum bir sohada bilim va tajriba” ma‘nosida ishlatiladi.

“Kommunikatsiya” tushunchasining mohiyati psixologik lug‘atlarda (A.V. Petrovskiy, M.G. Yaroshevskiy, R.S. Nemov, V.A. Mizherikov) avvalo odamlar o‘rtasidagi muloqot va ularning bilimlarini umumlashtirish ma‘nosida berilgan [6].

“Kompetentsiya” termini keng qo‘llaniladigan soha topgan bo‘lib, semantik maydonda “kompetentsiya” va quyidagi tushunchalar – “kompetentlik”, “malaka”, “kasbiy tayyorgarlik”, “bilim, ko‘nikma, malaka” o‘rtasida aniq chegaralar mavjud emas (G.V. Kolshanskiy, N.M. Kadulina, S.V. Kulnevich, S.N. Kucher, O.E. Lebedev, L.V. Cherepanova, N.A. Churakova va boshq.).

Kompetentsiya tushunchasi o‘quvchilar tomonidan ma‘lum bir fan sohasini o‘rganish natijasida shakllangan maxsus va umumiy fan bilimlari, ko‘nikmalari, malakalari, faoliyat usullari hamda faoliyatga qiymat motivlarini o‘z ichiga olgan majmuga bog‘liq. Shu bilan birga, ba‘zi manbalarda “kompetentsiya” belgilangan norma sifatida tushuntirilsa, “kompetentlik” – bu shaxsning ma‘lum bir faoliyatga nisbatan shaxsiy sifatleri (sifatlar majmui), shuningdek, mavzuga yo‘naltirilgan shaxsning belgilangan xususiyati sifatida talqin qilinadi [7].

Muhokama. Talabaning kommunikativ kompetentligi shakllangan shaxsiy xususiyat sifatida namoyon bo‘lib, subyekt xarakteristikasiga ma‘lum bir mazmuniy yuk beradi. Ko‘plab olimlar bilan kelishilgan holda, talabalarda kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning asosiy sharti – o‘quv jarayonida kommunikativ vaziyatlarni tashkil etishdir. Bunda pedagog talabalar bilan ham, talabalarining o‘zaro muloqotini ham yaratadi va ish natijalarini o‘quv mahsuloti orqali baholaydi.

Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning dolzarbligi shundan iboratki, bugungi kunda insonlar bilan ishlaydigan mutaxassislarni (psixologlar, pedagoglar, ijtimoiy ishchilar va boshq.) tayyorlaydigan ta‘lim muassasalari soni keskin oshib bormoqda. Amaliy faoliyat yuritadigan mutaxassis uchun kompetentsiya masalalari ayniqsa muhimdir. Ishga oid ko‘nikmalarni egallash darajasi, shuningdek, o‘z kompetentsiya chegaralarini belgilash. Ushbu ikki jihat kommunikativ kompetentlik tushunchasi bilan chambarchas bog‘liq.

Inson muloqot orqali shakllanadi va o‘zgaradi. Bu zamonaviy inson hayotidagi majburiy va zaruriy komponent bo‘lib, murakkab ko‘p qirrali jarayon hisoblanadi. Uning samaradorligi muloqotdagi sheriklarning kommunikativ kompetentligiga bog‘liq, shuning uchun odamlar bilan ishlaydigan mutaxassislarni tayyorlashda bu tomonga alohida e‘tibor qaratish muhimdir – nafaqat kasbiy, balki shaxsiy tayyorgarlik nuqtai nazaridan [8].

Inson rivojlanishida har bir yosh muhim bo‘lsa-da, talabalik yoshi uning hayotida alohida ahamiyatga ega. Ushbu yoshning asosiy mazmuni kattalikka o‘tish jarayonini tashkil etadi. Rivojlanishning barcha sohalari sifat jihatidan qayta tashkil etiladi, psixologik yangiliklar yuzaga keladi va shakllanadi, ongli xatti-harakatlar asoslari qo‘yiladi, ijtimoiy qarashlar va tamoyillar shakllanadi. Ushbu o‘zgarish jarayoni talabalarining shaxsiy xususiyatlarini belgilaydi. Tadqiqotchilar

talabalarda kommunikativ kompetentlikning katta ahamiyati borligini tan olishadi, chunki uning rivojlanish darajasi ularning xulq-atvori va faoliyatini sezilarli darajada belgilaydi [9–12].

O‘z rivojlanish jarayonida inson muloqot subyekti sifatida shakllanadi; bu subyektga aylanish jarayoni – tarbiya jarayoni, shaxsiy sifatlarni rivojlantirish, odamlar bilan aloqaga kirishish va ba’zilaridan ajralib turish, ijtimoiylashish va o‘zini tasdiqlash jarayonidir [13].

Insonning muloqot subyekti sifatida shakllanishi normal kechishi uchun bir qator tashqi sharoitlar va ichki shart-sharoitlar zarur. Subyektga aylanishning asosiy ichki shart-sharoiti – muloqotga bo‘lgan ehtiyoj mavjudligi bo‘lib, u xos insoniy xarakterga ega va atrofda odamlar bilan shakllanadigan munosabatlar jarayonida rivojlanadi [14].

Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishga ta’sir etuvchi tashqi omillar orasida avvalo kollektiv va ta’lim jarayonining qanday tashkil etilgani muhim ahamiyatga ega.

Kollektiv shaxsga turlicha ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Guruhda individual odamlar bilan uchrashadi, ular uning ruhiy madaniyatining asosiy manbai hisoblanadi. Guruh ichidagi insonlar o‘rtasidagi munosabatlar ijobiy ijtimoiy normalar va qadriyatlarga yo‘naltirilgan orientatsiyalarni o‘z ichiga oladi, ular shaxs tomonidan o‘zlashtiriladi va guruh ichidagi o‘zaro munosabatlar tizimiga kiritiladi. Guruh – individual o‘z kommunikativ ko‘nikma va malakalarini amalda qo‘llaydigan muhitdir. Guruhdagi boshqa a’zolaridan individual o‘zini to‘g‘ri qabul qilish va baholash, shaxsidagi ijobiy tomonlarni saqlash va mustahkamlash, salbiy jihatlaridan va kamchiliklardan xalos bo‘lish uchun zarur ma’lumotlarni oladi. Kollektiv shaxsni rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan ijobiy emosional rag‘batlantirish tizimi bilan ta’minlaydi. Faqat individual o‘zi bilan solishtirganda rivojlangan, qimmatli bilim, ko‘nikma va malakalarga ega shaxslar bilan doimiy muloqot qilganda, u mos ruhiy qadriyatlarga yaqinlashish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Faqat to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqot va guruhlardagi shaxsiy kontaktlar orqali insonlar o‘z individual tajribalarini boshqalarga yetkazadi. Bu tajriba zamonaviy insondagi demak, deyarli barcha insoniy jihatlarni o‘z ichiga oladi – elementar ko‘nikmalardan tortib axloqiy qadriyatlarga va turli faoliyat turlariga qobiliyatlarni qamrab oladi [15; 16].

Ma’naviy moslashuvli shaxslararo munosabatlarni shakllantirish, birinchi navbatda, ta’lim-tarbiya jarayonini har bir talabaning shaxsiga yo‘naltirish va uni oliy qadriyat sifatida e’tirof etish bilan boshlanadi. Shaxslararo munosabatlarning asosiy natijasi tashqi majburlash emas, balki erkin axloqiy tanlovdir. Teng huquqli dialogik muloqotni tartibga solish etika, ijtimoiy-psixologik va pedagogik qoidalar tizimiga asoslanadi. Inson shaxsga bo‘lgan mehr-muhabbat va hurmatini muloqotning mos shakllarida namoyon qiladi.

Ma’naviy va shaxsiy o‘shishni rag‘batlantirishda maqsadli tashkil etish va shaxslararo munosabatlarni korreksiya qilish kuchli stimulyator vazifasini bajaradi, shuningdek, individga hayotiy vaziyatlarni boshqarish, o‘zini mos xatti-harakatlar bilan ta’minlash imkoniyatini beradi. Universitetdagi “pedagog-talaba” va “talaba-talaba” munosabatlari o‘zaro bog‘liq hodisalar kompleksini tashkil etadi.

Kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning muhim sharti – birgalikdagi faoliyatga jalb qilish: kognitiv, o‘yin va mehnat faoliyati. Darslarda jamoaviy ijodiy ishlar, juft va uchliklarda ishlashdan samarali foydalanish juda muhimdir.

Inson boshqalar bilan muloqot qilish, fikr va his-tuyg‘ulari bilan bo‘lishish ehtiyojiga ega; bu ehtiyoj yosh insonlarda yanada kuchliroq namoyon bo‘ladi. Ushbu ehtiyojdan talabalarni kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirish maqsadida keng foydalanish zarur, ularning fikrlash yo‘nalishi va bilim zaxirasi o‘shishini hisobga olgan holda. Bizning fikrimizcha, talabalarda avvalo shunday kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish lozimki, ular mavjud bilim va malaka, yechim variantlari, muloqot usullarini yangi vaziyat sharoitiga moslashtirish, mavjud g‘oya va bilimlar kombinatsiyasidan kommunikativ yechimlarni topish, yangi usullar va texnikalarni yaratish imkonini beradigan bo‘lsin [17; 18].

Shunday qilib, talabalarda kommunikativ kompetentlikni shakllantirishga ta’sir qilish mumkin: ularning emotsional sohasiga bevosita ta’sir ko‘rsatish, yuzaga keladigan qarama-qarshiliklarni konstruktiv hal qilish orqali, shuningdek, talabalarni birgalikdagi faoliyatga – kognitiv, o‘quv va mehnat faoliyatiga jalb qilish orqali.

Talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishdagi yordam ularning ijtimoiy intellektini oshirishga, o‘z va boshqalarning “men”ini oliy qadriyat sifatida tan olishga, shaxslararo muloqot muammolarini amaliy hal qilishga hamda ushbu yosh davrda kuchaygan o‘zini anglash ehtiyojini amalga oshirishga qaratildi.

Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish dasturida talabaning qiziqish uyg‘otadigan asosiy savollariga alohida e‘tibor qaratildi: inson nima; uning ichki dunyosi qanchalik xilma-xil va noyob; men o‘zim kimman; jamiyat va boshqalar bilan munosabatlarim qanday, nega va qanday shakllanadi; o‘z imkoniyatlarimni qanday baholay olaman, boshqa odamni qanday tushunaman; o‘z xatti-harakatimni qanday boshqarishim mumkin [20].

Kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish dasturining maqsadlari quyidagilar edi: talabalarni shaxs va muloqot nazariyasi bo‘yicha ijtimoiy-psixologik bilimlar bilan qurollantirish; talabalarining o‘zini va insoniy munosabatlarni anglashini ta‘minlash; turli insonlar bilan muloqot qilish ko‘nikma va malakalarini shakllantirish.

Dastur vazifalari quyidagilarni o‘z ichiga olgan: talabalarga insonlararo munosabatlarning xususiyatlari bo‘yicha tushunchalar berish; o‘z shaxsiyatini anglashga yordam berish, o‘z kommunikativ uslubini ishlab chiqish, turli insonlar bilan muloqotning asosiy usullarini shakllantirish; shaxsning kommunikativ madaniyatini rivojlantirish.

Psixologik metodlar orasida alohida o‘rin kommunikativ o‘yinlarga beriladi, ular orqali talabalar turli muammoli vaziyatlarda xatti-harakat algoritmini ishlab chiqish imkoniga ega bo‘ladilar. Uy vazifalari va mustaqil ish mashqlarini tematik hisobotlar yoki ijodiy topshiriqlar shaklida ishlab chiqish tavsiya qilinadi. Masalan, talabalarga “Mening yutuqlarim” mavzusida insholar yozish, biror predmet nomidan hikoya tuzish, ma‘lum mavzu bo‘yicha vaziyat yaratish yoki muammoni tahlil qilish topshiriqlari beriladi. Shunday qilib, talabalarda kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari quyidagilar bo‘ldi: turli o‘zaro aloqalar shakllarini rivojlantirish, psixologik ta‘lim, treninglar va biznes-o‘yinlar. Talabalar kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish orqali shaxs va muloqot nazariyasi bo‘yicha elementar ijtimoiy-psixologik bilimlarni egalladilar; o‘zini va insonlararo munosabatlarni angladilar; turli guruhdagi odamlar bilan muloqot qilish ko‘nikma va malakalarini rivojlantirdilar.

Xulosa. Talabalar bilan ishlashda biz shuni hisobga oldikki, yoshlik davrida shaxsning faol shakllanishi va kasbiy faoliyatga tayyorgarligi bilan bog‘liq holda rivojlanishning barcha sohalari sifat jihatidan qayta tuziladi, yangi psixologik yangiliklar yuzaga keladi va shakllanadi, ongli xatti-harakatlar asoslari qo‘yiladi, ijtimoiy qarashlar va tamoyillar shakllanadi.

Kommunikativ kompetentlikni rag‘batlantirish va rivojlantirishning usullaridan biri – shaxs va guruhni rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik trening bo‘ldi. Bu trening shaxslararo muloqot shakllarini optimallashtirish orqali guruh va shaxsni rivojlantirishga yo‘naltirilgan edi. U faol ijtimoiy-psixologik muloqotga tayyorgarlik va muloqot kompetentligini rivojlantirish vositasi sifatida xizmat qilardi, chunki muloqot qilishni faqat muloqot orqali o‘rganish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2005. – 480 с.
2. Бодалев А. А. Личность в обществе. – М. : Академия, 2009. – 225 с.
3. Буравлева Н. А. Роль духовно-нравственного развития личности в современном образовательном процессе // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. – 2014. – № 1. – С. 30–33.
4. Дубровина И. В. Практическая психология образования. – М. : УРАО, 2008. – 528 с.
5. Зинченко В. П. Человек развивающийся. – М. : Трикола, 2004. – 176 с.
6. Немов Р. С. Психология : в 3 т. Т. 3. – М. : Владос, 2011. – 630 с.
7. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику. – М. : Генезис, 2012. – 330 с.

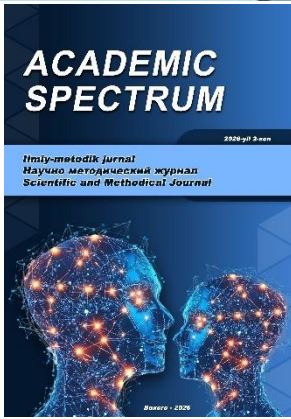
MUNDARIJA:

Qurbonov G‘ulomjon G‘afurovich Ochilboyeva Maftuna Dilshod qizi	<i>Matematik ta’limda differensial yondashuv tushunchasi va uning shakllanishining hozirgi holati</i>	6
Xusanova Gulasal Shuhratjon qizi Husanboyeva Xurshidabonu Muhammadamin qizi	<i>Axborot texnologiyalarining chet tilini o‘qitish metodikasidagi o‘rni va ahamiyati</i>	10
Nasirdinova Gulshoda Donyorbek qizi Abdumalikova Marjona Doniyorjon qizi	<i>Kollaborativ o‘qitish texnologiyasi “boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi” faniga tatbiq etish imkoniyati</i>	13
Alimdjanova Dilbar Negmatovna	<i>Jamoat salomatligini fanini o‘qitishda mualliflik pedagogik texnologiyalari</i>	18
Raximova Nasiba Nuriddinovna	<i>O‘smirlarda agressiya muammosini o‘rganishning nazariy-metodologik asoslari</i>	22
Bozorova Nazokat Mamasoatovna	<i>Tarixiy podkastlar va videobloglar o‘quvchilarning kognitiv faolligini rivojlantirish shakli sifatida</i>	26
To‘rayeva Dilovar Naimovna	<i>Kichik yoshdagi o‘quvchilarning badiiy asarni tahlil etishdagi psixologik xususiyatlari</i>	30
Bobomurodova Mahzuna Ortiq qizi	<i>Gidronimlarda geografik va tarixiy omillarning aks etishi</i>	33
Giyasova Zuxra Raxmatullayevna	<i>Gaz molekulalarining tezliklar bo‘yicha taqsimoti: desmos yordamida raqamli vizualizatsiya va didaktik imkoniyatlar</i>	36
Bekimbetova Gulnaz Nabatovna	<i>Methodology for using educational materials on natural resources in theoretical classes</i>	43
Narmuradova Rayhon Uktamovna	<i>Huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarini psixologik tahlilga o‘rgatishning ahamiyati</i>	48
Itolmasova Nafisa Furqatovna	<i>Kasbiy qobiliyat tushunchasi va uning psixologik asoslari</i>	51
Yunusova Sohiba Abdulmamidovna Raxmataliyeva Marjona Xurshidjon qizi	<i>Jarayonlarni boshqarishda rejining va kaizen uslublari asosida samaradorlikni oshirish</i>	54
Narmuradova Rayhon Uktamovna	<i>Jinoyat sodir etishda affekt holatining psixologik va huquqiy bahosi</i>	57
Ismatova Kamola Azizjon qizi	<i>Bola psixik taraqqiyotida oilaning ahamiyati</i>	60
Ochilova Mexrubon Syratovna	<i>Значение курсов повышения квалификации учителей цифровой грамотности и применению образовательных платформ на уроках географии</i>	64
Sirojov Otajon Orifjonovich	<i>Talabalarning o‘quv faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilishning integrativ mexanizmlarini takomillashtirish</i>	69
Islomov Nurtoy Nomoz o‘g‘li	<i>Talabalarda atamalar bilan ishlash ko‘nikmalarini takomillashtirish</i>	76

Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	<i>Ingliz tili o‘qitishda o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyani rivojlantirish metodlari tahlili</i>	80
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	<i>Maktabdan tashqari ta’lim strategiyalari: istiqbolli yo‘nalishlar, strategik rejalashtirish va amaliy tadqiqotlar</i>	84
Ibodulloyev Nurali Sheraliyevich	<i>Raqamli texnologiyalardan foydalanishning ta’lim jarayonidagi o‘rni</i>	88
Odamova O‘g‘iljon Kenjayevna	<i>Ta’lim muassasalarida psixologik xizmatning samaradorligini oshirishda ertak terapiyasining o‘rni</i>	91
Shikarov Tolib Tavakalovich	<i>Raqamli pedagogikada adaptiv ta’lim texnologiyalari: talabalarning individual ehtiyojlarini qondirish va o‘quv samaradorligini oshirish</i>	95
Raximov Azizbek Normurodovich	<i>Jadid munavvarlar faoliyatida vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik mohiyati</i>	99
Shomurodova Nozima Baxriddin qizi	<i>Maktabgacha yoshdagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda xorijiy tajribalar tahlili</i>	104
Xolmirzayeva Shahnoza Majidovna	<i>Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqillik va ijodiy tashabbusni rivojlantirishning pedagogik asoslari</i>	108
Tangirov Farxodjon Mamatyakubovich	<i>Loyihaga asoslangan faoliyatning o‘quvchilar meta-fan kompetensiyalari va texnologik madaniyatini rivojlantirishga ta’siri</i>	112
Rasulov Rustambek Odilovich Xoshimov Mirjalol Murodjon o‘g‘li	<i>Xalqaro aloqa: mohiyati, rivojlanishi, va zamonaviy tendensiyalar</i>	119
Baratova Nozima Xidirova Gavhar Rustamovna	<i>Raqamli texnologiyalar asosida barqaror turizmni rivojlantirish istiqbollari</i>	123
Urazaliyeva Dilraboxon Nishonboyevna	<i>O‘smirlarda suisid xavfining bio-psixo-fiziologik mexanizmlari: masofaviy psixogen ta’sir sharoitida tibbiy-psixologik yondashuv</i>	129
Kurbonov Munis Ro‘zmetova Muhabbat	<i>Ta’lim jarayonida pedagogik yondashuv axborotlashtirishning ahamiyati</i>	137
Farmonova Dildora Sobirovna	<i>Nogiron bolalarning jamiyatga moslashuvidagi to‘siqlar</i>	140
Axmadova Gulbashakar Azizbekovna	<i>Erta bolalikda emotsional befarqlikning oqibatlari</i>	143
Tojiboyev Ziyodilla A‘zamjon o‘g‘li	<i>Raqamli iqtisodiyot sharoitida milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari</i>	147
Umaraliyeva Hilola Fazliddin qizi	<i>Talabalarning kommunikativ kompetentligi guruhiiy o‘zaro ta’sir samaradorligining prediktori sifatida</i>	149
Kozieva Ikbol Komilzhonovna	<i>Onomastics funktsions</i>	153
Ismatova Dilafruz To‘ymuratovna	<i>Zamonaviy jamiyatda oilaviy qadriyatlar transformatsiyasi: an‘anaviy modeldan individualistik modelga o‘tish jarayoni</i>	156
Ziyadilloeva Malikabonu Abdulloyevna	<i>Approaches to studying individual soldier performance and group interaction in the armed forces</i>	160

Ashrapov Nodirbek Namoz o'g'li	<i>O'smirlik davrida kognitiv jarayonlarning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-muhit omillari va ularning shaxs kamolotidagi ahamiyati</i>	164
Hamroyev Jasur Umedovich	<i>Oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalarning innovatsion tafakkuri va muammoli vaziyatlarni hal etish kompetensiyalarini rivojlantirish mexanizmlari</i>	169
Axmadov Nazirjon Rahmat o'g'li	<i>Social and psychological factors in the development of positive behavior in adolescents</i>	173
Rustamov Shavkat Shuxratovich	<i>Pedagogical and psychological approaches to developing students' innovative competence</i>	177
Назаров Акмал Мардонович	<i>Психологические факторы развития креативного мышления и инновационного подхода у студентов</i>	180
Ганджиев Феруз Фуркатович	<i>Проявления агрессии среди подростков в социальных сетях и их психологические последствия</i>	184
Дехконбоев Шохжахон Ойбекович	<i>Методы и подходы судебно-психологической экспертизы при оценке эмоционального состояния личности</i>	189
Zoirov Abduqodir Askarovich	<i>Talabalarda diqqat sifatлари rivojlanishining psixologik determinantlari</i>	193
Xolmo'minova Yasmina Ma'murjon qizi	<i>Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda individual ta'lim dasturlarining samaradorligi</i>	197
Khusanova Gulasal Shuhratjon kizi, Fozilova Shakhzoda Aslam kizi	<i>Comparison of the effectiveness of online and offline learning</i>	200
Raximova Moxinora Xoshimjanovna Ibrohimova Feruzabonu Ilyosbek qizi	<i>Rivojlangan xorijiy mamlakatlar ta'limi taraqqiyotining ayrim masalalari</i>	203
Шарипова Умида Шавкат кизи	<i>Факторы и проблемы исследования гендера в социолингвистике</i>	206
Тагирова Муштарий Махсудовна	<i>Своеобразные черты литературных и публицистических трудов джадидов</i>	209
Narziyeva Husnora	<i>Norasmiy savdoning shahar iqtisodidagi o'rni</i>	212
Xomidova Mahliyo Akobir qizi	<i>Elektron hisoblash mashinalari uchun yaratilgan dasturlar, ixtirolar, foydali modellar va sanoat namunalari</i>	216
To'raqulova Nargiza Ali qizi	<i>Yozuvning vujudga kelishi va tilshunoslikdagi ahamiyati</i>	219
Qovlonbekov Abdulaziz Abdullajon o'g'li.	<i>Para sportchilarni qo'llab quvvatlashning ijtimoiy psixologik determinatlari (o'smir yoshidagi parasportchilar misolida).</i>	222
Diyorbek Abrayev Mamarajab ogli	<i>Translation of culturally-bound words from english into uzbek: challenges and strategies</i>	225
Sharipova Shukronaxon Baxtiyorjon qizi	<i>O'zbek xalq og'zaki ijodi va uni maktabgacha yoshdagi bolalar emotsional intellektini rivojlantirishda qo'llashning psixologik asoslari</i>	228

Rahmatova Nasiba Sobirovna	<i>Gender psixologiyasida jinsiy farqlanish muammolarini tahlil qilishda erkaklar va ayollarning rollari</i>	231
Ro‘ziyev Ulug‘bek Muzzafarovich	<i>O‘smirlardagi emotsional zo‘riqishlar va ularni kelib chiqish sabablari</i>	238
Mirzayeva Dilshoda Ikromjonova Sayfidinova Aziza Tolibovna	<i>O‘zbek va ingliz leksikasida nabotot obrazlarining metaforik talqini</i>	242
Qodirova Dilnoza Murtazoyevna	<i>Talabalarda professional identifikatsiya jarayonining psixologik determinantalari</i>	244
Tajibayev Shohruh Maqsudovich	<i>The influence of psychological characteristics on guides' communicative skills and their professional significance</i>	251
Sharopov Suxrob Shodi o‘g‘li	<i>O‘smirlarda refleksiv xususiyatlar va tanqidiy fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlik</i>	256

“ACADEMIC SPECTRUM”

ILMIY METODIK JURNALI UCHUN MAQOLALARNI RASMIYLASHTIRISH TALABLARI

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

1. “ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o‘zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.

2. E‘lon qilinadigan maqolalarga bo‘lgan asosiy talablar:

- ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
- maqolaning hajmi: adabiyotlar ro‘yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 3-8 betgacha;
- maqola nomi, annotatsiya (50-60 ta so‘z) va tayanch so‘zlar (8-

10 ta) ingliz, o‘zbek va rus tillarida keltiriladi.

3. Maqola boshida mavzu, muallifning F.I.O. (to‘liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo‘lsa, ularning har biri haqida to‘liq ma‘lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko‘rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro‘yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e‘lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.

4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 12 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o‘ng tomon 2 sm.

5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo‘lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarning to‘liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.

6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro‘yxatda ko‘rsatiladi. Matn ichidagi ko‘chirmadan so‘ng iqtibos olingan asarning ro‘yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o‘rinda kitob, to‘plam, monografiyalar uchun mualliflarning ism-familiyalari, manbaning to‘liq nomi, nashr ko‘rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko‘rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familiyalari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko‘rsatiladi.

7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Anti plagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.

8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo‘lsa, barcha savol va e‘tirozlar bo‘yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.

9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo‘lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezisleri va ma‘ruzalari chop etilmaydi. E‘lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko‘chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.

10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o‘zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o‘zgartirishlar kiritishga haqlidir.

12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko‘rib chiqilmaydi.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Buxoro viloyat Axborot va Ommaviy kommunikatsiyalar boshqarmasi tomonidan 2025-yil 26-dekabrda №1273056 sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi,
Buxoro shahri Alpomish ko‘chasi, 9-uy
Elektron manzil: <https://fanistiqbollari.uz>
Telegram raqami: -998 (91) 245-46-66

“ACADEMIC SPECTRUM” ilmiy-metodik jurnal.

Buxoro

2026. № 2-Son.